

Тема 4.

**Основні властивості
особистості: темперамент,
характер, здібності.**

Темперамент відноситься до способу, стилю реагування,
він конституційний і незмінний;
характер ж формується на основі життєвого досвіду людини,
особливо в ранньому дитинстві,
і здатний зазнавати певних змін
під впливом нового життєвого досвіду та інтуїції.

Еріх Фромм «Людина для себе»

План:

1. Поняття про темперамент.
2. Історичний розвиток вчень про темперамент.
3. Поняття про характер та його структуру.
4. Природа та формування характеру.
5. Поняття про здібності.
6. Різновиди та рівні вияву здібностей.

Питання самостійної роботи:

1. *Типи темпераменту та їх психологічна характеристика.*

1. Поняття про темперамент

Темперамент – це вроджені форми поведінки, які проявляються в динаміці, тонусі та врівноваженості наших реакцій на життєві впливи.

Критерії темпераменту:

- Є вродженим і рано проявляється в дитинстві.
- Є стійким протягом тривалого періоду життя людини.
- Є універсальним і проявляється в усіх сферах життя та діяльності людини.
- Характеризує динамічний бік психічних реакцій особистості, але від нього не залежить її спрямованість, переконання, здібності.
- Високо корелює з властивостями нервової системи і властивостями інших біологічних підсистем.

2. Історичний розвиток вчень про темперамент.

«... навряд чи є ще одне таке фундаментальне поняття, яке було б усім так добре зрозуміле на рівні здорового глузду, але фактично було б так мало вивчене, не зважаючи на численні публікації».

Русалов Володимир Михайлович

Теорії темпераменту:

Гуморальні теорії

Темперамент обумовлений властивостями рідин організму

- Гіппократ
- Гален
- Імануїл Кант

Конституційні теорії

Темперамент залежить від будови і функціонування організму

- Ернст Кречмер
- Уільям Шелдон

Фізіологічні теорії

Темперамент залежить від типу нервової системи

- І.П.Павлов
- Б.М.Теплов
- В.Д.Небиліцин

Гуморальна теорія темпераменту Гіппократа-Галена

Гіппократ (V ст. до н.е.) виділив 13 типів темпераменту, але згодом вони були зведені до 4-х:

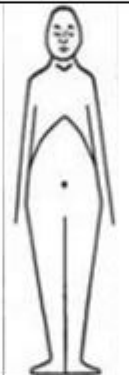
- сангвінік (від лат. *sanguis* – кров),
- флегматик (від лат. *phlegma* – слиз (лімфа)),
- холерик (від лат. *chole* – жовч),
- меланхолік (від лат. *melas chole* – чорна жовч).

Гален (II ст. н. е.) вперше дав розгорнутий психологічний опис типів темпераменту.

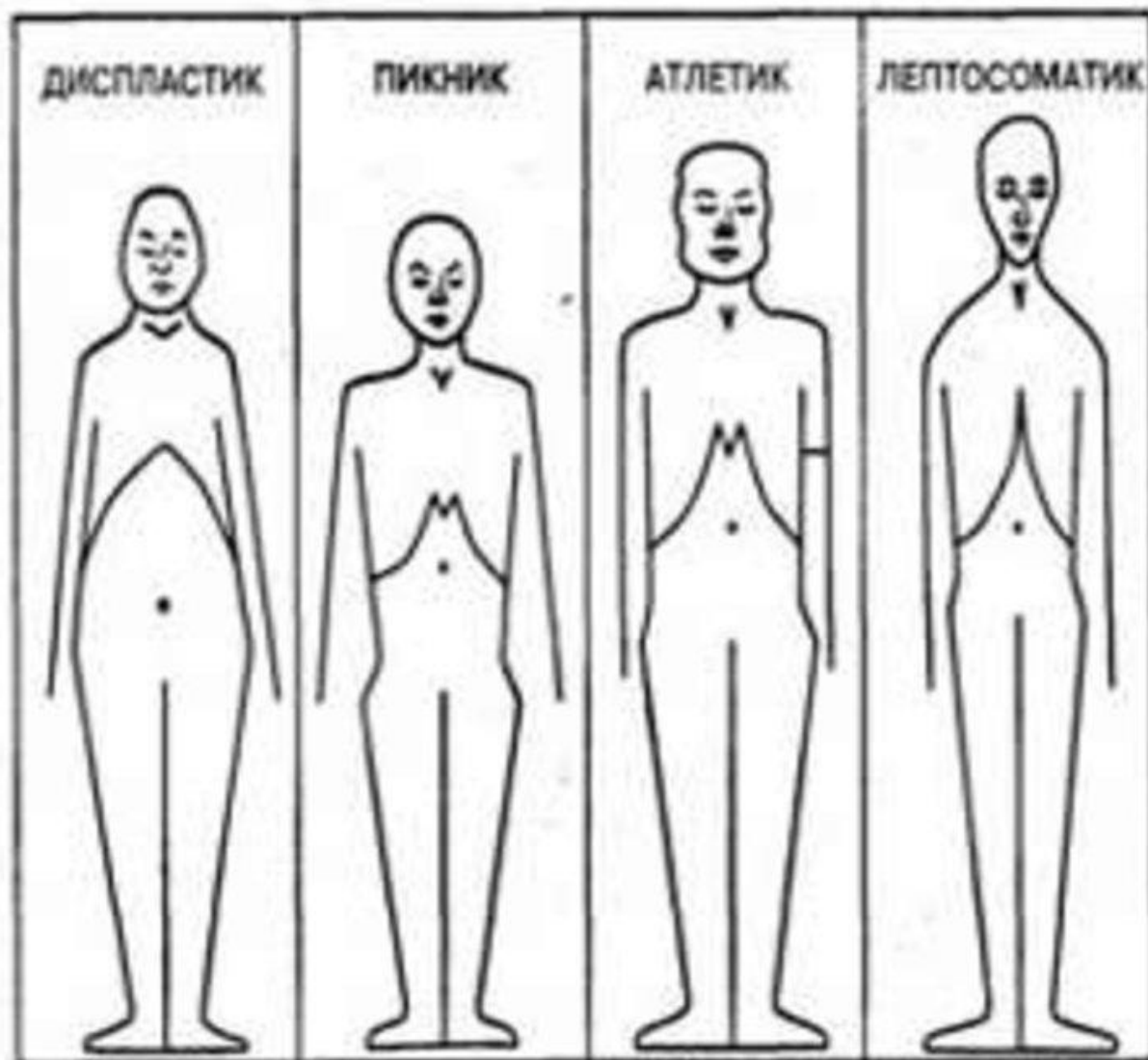
Конституційна теорія Е.Кречмера (1921 р.)

	Конституційний тип	Тип темпераменту
1.	<p><u>Леттосоматик (астенік)</u> слабкий тип</p>	 <p><u>Шизотимік:</u> – замкнуті, – тяжко пристосовуються до змін</p>
2.	<p><u>Пікнік</u> «важкий», широкий тип</p>	 <p><u>Циклотимік:</u> – легко пристосовуються до оточенням</p>

3.	<p><u>Атлетик:</u> атлетичний тип</p>		<p><u>Іксотимік:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - врівноважений - спокійний - «незворушний»
4.	<p><u>Диспластик</u> "безформний"</p>		<p><u>Змішаний</u></p>

Конституційна теорія

Фізіологічна теорія І.П.Павлова

Темперамент залежить від фундаментальних властивостей нервових процесів, а саме:

- **Сила** нервової системи визначає її працездатність.
- **Врівноваженість** нервових процесів – це баланс між процесами збудження та гальмування.
- **Рухливість** нервових процесів проявляється в швидкості зміни переходу від одного процесу до іншого.

І.П.Павлов визначив чотири основні типи нервової системи, близькі до традиційної типології Гіппократа-Галена.

Тип нервової системи	Сильний	Врівноважений	Рухливий	Сангвінік
			Інертний	Флегматик
	Слабкий	Неврівноважений	Холерик	
			Меланхолік	

Темперамент – це форма прояву способу

ЖИТТЯ

3. Поняття про характер та його структуру.

Характер (від грец. character – риса, відбиток) – це **впорядкована сукупність стійких, індивідуально-психологічних особливостей людини.**

Фізіологічні основи характеру (І.П. Павлов): система міцно закріплених реакцій людини на багаторазові впливи людського середовища – **динамічні стереотипи.**

І.П. Павлов, не заперечуючи цілісності характеру, обстоював необхідність виокремлення його структурних компонентів.

4. Природа та формування характеру.

Фактори формування характеру:

- 1) **біологічна основа** – тип ВНД (тип темпераменту);
- 2) **соціальне середовище** – виховання, соціальні групи;
- 3) **активність людини** – діяльність, самовиховання, самостійність.

Характер – це зміст способу життя

5. Поняття про здібності.

Здібності – індивідуально-психологічні особливості, що є суб'єктивними умовами успішного виконання певного виду діяльності.

Характеристики здібностей як психічної категорії:

1. Здібності тісно пов'язані з діяльністю.
2. Для діагностики здібностей людини спираються на два типові показники:
  - швидкість вироблення знань, вмінь та навичок з певної діяльності;
  - результативність діяльності.

Природа здібностей

I. Біологічна основа:

- **Задатки** – вроджені анатомо-фізіологічні властивості нервової системи, що є основою для розвитку здібностей.
- **Нахили** – вибіркова спрямованість індивіда на певну діяльність, що спонукає нею займатись.

II. Соціальне середовище. Одним із факторів формування та розвитку здібностей є **сприятливий вплив соціального середовища.**

III. Активність особистості.

6. Різновиди та рівні вияву здібностей.

За сферою вияву здібності поділяють на:

- загальнорозумові,
- спеціальні або галузеві.

Рівні прояву здібностей:

- **якісний** (сфера прояву і застосування здібностей – до чого здібна особистість),
- **кількісний** (рівень розвитку здібностей - в якій мірі здібна людина).

Кількісний прояв здібностей має наступні рівні:

- **Здібності**
- **Обдарованість** – це своєрідне поєднання здібностей людини, які дозволяють їй досягнути значних успіхів в одній або кількох видах діяльності.
- **Талант** – поєднання здібностей, які дають людині змогу успішно, самостійно і оригінально виконати певну складну трудову діяльність.
- **Геніальність** – винятково розвинені та використані здібності, які втілюються у творчості, що має історичне значення для життя суспільства.

Здібності – це міра ефективності способу життя

Темперамент – це форма прояву способу
ЖИТТЯ

Характер – це зміст способу життя

Здібності – це міра ефективності способу
ЖИТТЯ